

Jussi Parikka

V SIMULACIJI JE ŠE VELIKO PROSTORA

PostScript^{UM}

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v
Ljubljani

COBISS.SI-ID 154141443

ISBN 978-961-7173-25-3 (PDF)

Jussi Parikka

V SIMULACIJI JE ŠE VELIKO PROSTORA

Ta esej obravnava štiri vstopne točke v merilo. Merilo se razpira kot infrastrukturni zglob, ki je sicer izrazito bolj intenziven v digitalnih medijih, a ga ne moremo zreducirati na digitalne tehnologije. Merilo postane generativen pojem: zato ker je vgrajeno v logiko simulacije – realnost je učinek merila – in zato ker mora vzpostaviti vez s progresivno politiko *drugih* meril feminističnih in kvir politik.

Napačno umeščena konkretnost

Kaj pravzaprav sploh deluje v merilu 1 : 1 – merilu, ki naj bi bilo standardni pogled »realnosti, kakršna je«? Naša izhodiščna predpostavka je, da nič. Stvari so potisnjene in povlečene v raznolike medsebojno tekmujoče razsežnosti, ki te stvari prikazujejo, merijo in si jih zamišljajo na več izmenjujočih se referenčnih oseh, ter skozi njih. Ena od različic tega je trditev, da pravzaprav nič ni identično s samim seboj. Vse je meditacija. Vse se radikalno nanaša na merila, odnose in trenje.

Poleg filozofije nam tako pravi tudi zgodovina kartografije in Zemlje:¹ kartografija je zgodovina konflikta (in kolonializma) skozi operativno vednost o ozemljih, ki jih naseljujemo ali zamišljamo. Zemljevidi so navsezadnje hudo močna droga, saj operirajo v ozadju prisvajanja ozemlja in vojaških operacij, hkrati pa tudi vsakdanje izkušnje nakupovanja. Kot operacije spreminjanja

¹ Cosgrove, D. (2001). *The Apollo's Eye: A Cartographic Genealogy of the Earth in the Western Imagination*. Johns Hopkins University Press.

merila opravljajo operacije naslavljanja,² pri čemer gre v bistvu pravzaprav za izumljanje: to spada tja, pri čemer obe strani te male operacije (tako »to« kot »tja«) nastaneta v procesu njunega kartiranja. Ne le da je takšno kazanje in naslavljanje nedolžno koristno, ampak ga pogosto poudarja tudi dana implicirana moč: to *mora* spadati sem. To je prisiljeno spadati sem. Objekti se ne nahajajo le v prostoru, kot nam dozdevno sprva sporočajo sistemi zajemanja podob, temveč tudi v sistemih spreminjanja merila, ki te objekte, vsaj tako se zdi, »najdejo«. Kot pravi Bernhard Siegert,³ zemljevid *je* ozemlje: takšne kulturne tehnike vzpostavijo »spoznavne rede in njihov boj za prevlado nad drugimi spoznavnimi redi«.

Digitalna kultura je povzročila eksplozijo raznovrstnih pomenov in praks meril, ki obsegajo tudi vprašani, *koliko* (milijardo senzorjev, milijon podob, tisoč klikov na farmi za nabiranje klikov, neskončne zanke avtomatiziranih programskih odločitev) in *kaj sedaj*. Slednje to temo obravnava z bolj kvalitativnega vidika, saj ne gre le za ekscentrično oštevilčevanje onkraj zamisljivega,⁴ temveč za temeljno vprašanje, zakaj takšna eksplozijska merila sploh postanejo pomembna. Možnih je več odgovorov: zaradi politične ekonomije, oblasti, estetike itn. To pa zato, ker izostajanje iz meril preganja ne le objekte, temveč tudi njihovo logiko organiziranosti kot podatkovnih zbirk, ki se morajo vse bolj ukvarjati z različnimi imaginariji merila.

Tako velja, da gre pri digitalni kulturi v osnovi za množično merilo, ki preusmeri fokus zgoraj omenjenih »to« in »tja«, kognitivnih in ozemeljskih zemljevidov ter naše presoje, kam ti spadajo, pri čemer se kulturne kategorije umaknejo operacijskim kategorijam podatkov. Tako subjekti kot kategorije se preoblikujejo in razpotegnejo. Objekti se odbijejo od drugih objektov, pri čemer so eni bolj, drugi manj efemerni ali informativni. Zmožnost neskončnega spreminjanja merila je le eden od imaginarijev, ki so nastali znotraj digitalne

2 Dhaliwal, R. S. (2022). On Addressability, or What Even Is Computation? *Critical Inquiry* 49(1), 1–27. <https://doi.org/10.1086/721167>

3 Siegert, B. (2011). The Map is the Territory. *Radical Philosophy* 169(5), 13–16.

4 Glej: Dvořák, T. (2021). Beyond Human Measure: Eccentric Metrics in Visual Culture. *Photography Off the Scale* (T. Dvořák & J. Parikka, ur.). Edinburgh University Press.

kulture zadnjih desetletij. Pri nekaterih drugih imaginarijih gre za intenzivno kroženje afektov, podatkov in vrednosti. Afekti krožijo po planetarnih podatkovnih omrežjih; resnično globalno vzdušje digitalne kulture je verjetno *shitposting*. Video na Tik Tok, ki traja 50 sekund, sproži geopolitične napetosti; zloglasni učinek metulja iz teorije kaosa se zdi skromen v primerjavi s sklenjeno zanko krogotoka informacije–dejanja–lažne informacije, kjer mikroskopski delci zaustavijo globalne oskrbovalne verige, algoritemska okvara ohromi mesto, podatki pa se uporabljajo kot orožje tako pri zločinih iz sovraštva v lokalni soseski kot v geopolitičnih strategijah. Vojaške operacije imajo svoje uporabniške račune na Twitterju; podobe izbruhov nevidnega metana na morskem dnu ne zajamejo vzročnosti ali razsežnosti dogodkov, a se takšnih približkov vendarle oprijemamo kot začasnih sidrišč za točno določen učinek realnosti. Opazka filozofa A. N. Whiteheada o »napačno umeščeni konkretnosti«⁵ je pravzaprav normalno stanje: partija ne poteka tu, ampak nekje drugje, postala je abstrakcija n dimenzij, ki lahko sproži zarotniško delovanje paranoje ali nekaj malenkost bolj progresivnega in uporabnega.

Onkraj velikega ali majhnega

Merilo je ključnega pomena za kartografijo, znanstveno raziskovanje podnebja in številna druga področja, kjer je bilo treba ugotoviti, kako abstrakcijo vpisati v razumljivi, oprijemljivi obliki. Vsakršna razprava o merilu obsega tudi medijsko zgodovino instrumentov merila: torej instrumentov, ki merijo in stvari postavljajo v izmero, pri čemer nakazujejo na morebitne alternativne svetove merila, kjer bi stvari lahko bile prerazporejene. Merilo bi torej lahko zdrnilo v podpodročje podatkovnih znanosti in v praktično vse, kar je povezano z vzpostavljanjem ureditve in strukturiranjem. Stvari se držijo skupaj zaradi standardiziranosti meril, vsaj zaenkrat. Prav zato znanost in raziskovanje tehnologij lahko hitreje pridobita številne vpogled v merila: ukvarjata se namreč s temeljno infrastrukturo in logistiko vednosti.

5 Glej: Fuller, M. (2005). *Media Ecologies*. MIT Press.

Velik del naše predstave in modelov o merilu izhaja iz obdobja, ko je bila hladna vojna na vrhuncu: film bratov Eames *Powers of Ten*,⁶ razprave o megastrukturah, kot je Dysonova sfera,⁷ Mandelbrotovi fraktalni objekti⁸ ter preučevanja nanomeril, katerih izsledki so postali referenčna točka, kaj merilo pomeni kot imaginarij in kot inženiring. V 80. letih je Baudrillard pisal o obsegu simulacij, v 90. letih pa smo bili priča razpravam, kot je bila »S, M, L, XL« v arhitekturi.⁹

Malo predtem je Richard Feynman v klasičnem in izjemno berljivem delu o nanomerilu z naslovom »Na dnu je še veliko prostora« vpeljal nabor tehnik in miselnih eksperimentov o delovanju malih stvari. Ko je leta 1960 kolege povabil, da »vstopijo na novo področje fizike«, je pri vprašanih, kot sta »Zakaj vseh 24 zvezkov Enciklopedije Brittanica [sic] ne bi mogli zapisati na konico igle?« ter »Kaj bi se zgodilo, če bi lahko po želji prerazporejali posamezne atome?«, obravnaval tudi tehnike miniaturizacije ter tako izvedel premik od poljudnoznanstvene predstave o tem, *kaj je majhno*, k temeljnim kulturnim tehnikam delovanja v različnih merilih. Feynmanovo besedilo je močno vpeto v vprašanje posredovanja in tehnike, saj zastavi tudi vprašanje, kako zapisati – in brati – majhnost ter kako jo izoblikovati, da premosti 200-letno obdobje industrializacije do tega novega režima dela: »Hočem torej zgraditi milijardo miniaturnih tovarn, modelov ena druge, ki istočasno proizvajajo, vrtajo luknje, izdelujejo dele in tako dalje.«¹⁰ To besedilo je nastalo, ko so se računalniške industrije šele začele pojavljati, zato odseva premik k postindustrijskim režimom vednosti: elektronska vezja v nanomerilu, postopno izginjanje masivne računalniške opreme in prihajajoči svet vseprisotnega računalništva so bili takrat še daleč na obzorju. Ta tematika je postala bolj izrazita šele desetletja kasneje.

6 [https://en.wikipedia.org/wiki/Powers_of_Ten_\(film\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Powers_of_Ten_(film))

7 https://en.wikipedia.org/wiki/Dyson_sphere

8 https://en.wikipedia.org/wiki/Mandelbrot_set

9 Koolhaas, R. & Mau, B. (1998). *S, M, L, XL*. The Monacelli Press.

10 Feynman, R. (1960), There's Plenty of Room at the Bottom. *Engineering and Science* 23(5), 22–36.

»Na dnu je še veliko prostora« je treba brati kot del dolge zgodovine eksperimentiranja z merilom, iz katerega je sčasoma nastalo ogrodje zajemanja podob za znanstveno analizo, in njegovega učinka na širše publike. Zajemanje podob za znanstveno analizo, mikrokinematografija in v tistem času nastajajoče tehnike animiranega filma kot načini gledanja pričajo o fascinaciji nad zmožnostmi vpogleda v različna merila izven zgoj »naravnega« v začetku 20. stoletja. Pogosto citirana »nezavedna optika« Walterja Benjamina je del tega spreminjanja merila s pomočjo tehničnih podob.¹¹

V mikrokinematografiji je bilo to vprašanje merila še izrazitejše, saj se ni nanašalo le na zmožnost optičnega približevanja, tako rekoč, temveč tudi na zmožnost delovanja v več časovnih razsežnostih ob različni dinamični vidnosti sprememb in iz tega izhajajočih možnostih primerjave.¹² Te lastnosti so odmevale v zgodnji teoriji filma, med drugim tudi v zapisih Siegfrieda Kracauerja: nove tehnične podobe so odprle pot v »realnost druge dimenzije«. ¹³ Če vzamemo animirani film: merila eksplodirajo, prikazujejo se nemogoči svetovi, predmeti se upogibajo na čudne načine, linije pa se sučejo in prepletajo. Fascinacija nad linijami, ki je bila prisotna že v moderni umetnosti, je svoje nadaljevanje našla v stripu z mačkom Felixom, kjer je bilo »vse polno momentov, ko elementi linije pokažejo svojo avtonomnost skozi lastno transformacijo, recimo ko Felixov rep v danih okoliščinah postane ribiška palica ali pa vprašaj«. ¹⁴ Vendar pa so divje oscilirajočo linijo kaj hitro udomačili v zgodnjih kulturnih industrijah (Disneyjeve industrijske živali).

Merilo v vseh medijih in estetikah postane mobilizirano znotraj tehnik vednosti in v njih same: Kako se to primerja s tistim, kako je to posrednik tistega? Torej kaj, kako hitro, kako počasi, s kakšno stopnjo variiranja? Dozdevna preprostost merjenja se prevesi v serijo zank, ki prečijo merila in razkrivajo

11 Benjamin, W. (1969). *Illuminations: Essays and Reflections*. Schocken books.

12 Landecker, H. (2006). Microcinematography and the History of Science and Film. *Isis* 97(1), 121-132.

13 Kot citirano v: Landecker, H. (2005). Cellular Features: Microcinematography and Film Theory. *Critical Inquiry* 31(4), 903-937.

14 Cubitt, S. (2014). *The Practice of Light*. MIT Press.

nekaj bistvenega: merilo kot tako je središče, v katerega posega snop raznolikih sil. Kot pravi Zachary Horton, »vsi mediji posredujejo merilo – to pomeni, da stojijo med najmanj dvema meriloma in tako sprožajo učinke, ki se širijo prek meja merila«,¹⁵ vendar to ni zgolj model merila, temveč proces posredovanja, ki povzroča spremembe: merila standardizirajo in potencialno destabilizirajo, kot velja za vse medijske tehnike s podobnimi lastnostmi.

Feynman se je dobro zavedal, da majhno ni le majhno v linearnem merilu. Spada namreč na drugo področje fizike: pri merilu ne gre le za merjenje glede na fiksno lestvico kvantificiranih točk, temveč za kvalitativne razlike. V tem duhu kvalitativnih, razlikovalnih, alternativnih, spreminjajočih se, preklaplajočih ter upirajočih in izmenjavajočih se meritev vprašanje merila postane glavni operator, saj ni več pojem merjenja, temveč postane pojem generativne produkcije, ki katalizira drugačen spoznavni in estetski premislek. Stvari ne morejo merila spremeniti kar tako, brez trenja, napora in sprememb,¹⁶ kar ni argument proti merilu, temveč dokaz, da nam ga ni treba poenostavljati.

Kot generativna operacija s kvalitativnim učinkom merilo postane operacija simuliranja in modeliranja ter začne ustvarjati svetove, ki ne samo reproducirajo obstoječe realnosti, temveč igrajo svojo igro, ki ima neobičajna pravila.

Prostora je še veliko

Film, animirani film in fotografija niso več naša primarna optika – v smislu, da gre pri podobah, ki jih imamo ali ki imajo nas, za izračunavanje drugačne razsežnosti statističnih realnosti. Takšno izračunavanje se lahko odvije na površju podobe, razrezane na sestavne dele (kot pri strojnem branju), ali v okviru obsežnih podatkovnih zbirk kot financiranih potencialov

¹⁵ Horton, Z. (2021). *The Cosmic Zoom: Scale, Knowledge, and Mediation*. University of Chicago Press, p. 29.

¹⁶ Tsing, A. L. (2015). *The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton University Press.

izmenjave; in te zamejitve veljajo tudi za delo, ki jih producira.¹⁷ Seveda pa v računski fotografiji obstajajo specifične tehnike, ki že zadnje desetletje gradijo drugačen neksus zaznavanja in komputacije znotraj aparata, ki smo mu nekdaj rekli fotoaparatus, ter ustvarjajo povsem drugačno sliko sveta kot subjekt, ki zaznava zunanjo okolico.¹⁸ Nič čudnega torej, da trenutna kultura podob poraja koncepte, kot so na primer »diskorelirane podobe«,¹⁹ s katerimi se navezuje na težko razumljivo stanje, kjer se podobe v osnovi gibljejo v (mikročasovnih) merilih, ki ne ustrezajo zmožnostim zaznave v svetovih merila 1 : 1. Vendar velja tudi obratno: naši modeli razumevanja digitalnih razsežnosti zaznavanja, izračunavanja in modeliranja morda ne ustrezajo realnosti trenutnega dogajanja recimo na področju umetne inteligence – namesto tega vztrajamo pri iztrošeni antropomorfnih projekciji, ki pa prezre moč simulacije.²⁰

Merilo je obdano z raznovrstnimi simulacijami in deluje kot operacijski element, ki je bistven za ustvarjanje lastnih pogojev koherentnosti. Merilo obstaja v obliki fiducialnih označevalcev²¹ pri strojnem vidu, obogateni resničnosti in na drugih področjih, kjer je množico meril treba kartirati v koherentno vednost. Tu v središču bojev za oblast niso le objekti in subjekti, temveč sami fiducialni označevalci. Vžigalnik, jabolko, banana kot merilo. Na področju znanosti in raziskovanja tehnologij bi temu rekli boj za standarde. Prišli smo do točke, kjer pri merilu ne gre le za reprezentiranje realnosti – če je sploh kdaj šlo –, temveč za njen inženiring. Na kratko, merila so se spojila znotraj simulacij, tehničnih stvaritev resničnosti, kjer operirajo ter obenem konstruirajo pozicije subjekta na kar se da materialne načine, hkrati pa modulirajo smeri, vsebino in afekte zaznavanja.

17 Cubitt, S. (2021). *The Mass Image, the Anthropocene Image, the Image Commons. Photography Off the Scale* (T. Dvořák & J. Parikka, ur.). Edinburgh University Press.

18 Ehrenberg, R. (2012, januar 13). *The Digital Camera Revolution. Science News*. Pridobljeno 17. maja 2023 z <https://www.sciencenews.org/article/digital-camera-revolution>

19 Denson, S. (2020). *Discorrelated Images*. Duke University Press.

20 Bratton, B. & Agüera y Arcas, B. (2022, julij 12). *The Model is the Message*. Noema. Pridobljeno 16. maja z <https://www.noemamag.com/the-model-is-the-message/>

21 Young, L. (2015). *An Atlas of Fiducial Architecture*. After Us. Pridobljeno 17. maja 2023 z <http://www.aft3r.us/an-atlas-of-fiducial-architecture/2015/10/9/an-atlas-of-fiducial-architecture>

Izstrelek s solzivcem z banano za merilo. Vir: Wikipedia

Ne glede na to, ali so subjekti v ospredju te slike ali ne, se tu odvijajo kompleksne rekurzivne verige operacij. Podobe, ki merijo, merijo tudi merjenje. Nekatere merijo mereči subjekt, druge merijo razmerja v tem merjenju. Več tehnik ter kanalov podatkov in komputacije se preveša v verižno zanko in preliva v širšo trgovino s podobami (Sekula) omrežij.²² Vsakdanost takšnih meril digitalnih podob nas odvrne od potrebe po realnosti in poskrbi, da se zalepimo na afektivno lepilo v obliki holograma kraljice in drugih Pepperjevih

duhov,²³ ki se spektralno pojavljajo v sodobnih spektaklih. Globoki ponaredki, generativne nasprotniške mreže in difuzijski modeli postanejo šablona za to, kako je vizualna realnost skonstruirana vzdolž povezave podatki-komputacija-napovedovanje-modeliranje. Nič od tega ne spada v običajni register vizualnosti, temveč je natančneje del tega, kar Adrian Mackenzie in Anna Munster imenujeta nevizualno [*invisual*]: »Medtem ko se vizualne tehnike in prakse vse bolj širijo – od vizualizacije podatkov do LIDAR tehnologij za zajemanje neoptičnih podob –, se vizualno kot paradigma, kako videti in opazovati, umika, ta prostor pa sedaj naseljuje drugačna oblika zaznavanja.«²⁴ Mackenzie in Munster vpeljeta tudi koncept platformnega vida, katerega želim razširiti na širšo logiko spreminjanja merila. To pojmovanje merila obsega digitalno estetiko tako v smislu določene simulirane sfere nasprotujočih si pojmovanj merila kot tudi v smislu infrastrukture, logistike ter elementarnega reformatiranja, ki se odvija skozi kombinacije vojne, ekocida²⁵ in drugih operacij, usmerjenih tako v tla kot v atmosfero.

Generativno pojmovanje merila zaobjema nacepljene realnosti, afektivne naložbe, infrastrukturne igre moči, dvom kot orožje ter dvom glede uporabe nečesa kot orožja (»vse so bile le lažne novice, propaganda opozicije«) kot del psiholoških operacij meril, ki so postala splošno stanje sodobne medijske kulture. Prav zares je še veliko prostora za generiranje svetov znotraj geopolitičnih skladov,²⁶ ki se ne razrešijo kot del enostavnih zlobnih načrtov, temveč se združijo v skupaj nametane asemblaže zmede. Takšne simulacije niso *zgolj* miselne igre, temveč dejanski kreirani svetovi, ki imajo materialen učinek. Pluriverzumi so hkrati kritični cilj, ki se zoperstavlja hegemonistični

23 Dhaliwal, R. S. (2022). On Addressability, or What Even Is Computation? *Critical Inquiry* 49(1), 1-27. <https://doi.org/10.1086/721167>

24 MacKenzie, A. & Munster, A. (2019). Platform Seeing: Image Ensembles and Their Invisibilities. *Theory, Culture & Society*, 36(5), 3-22. <https://doi.org/10.1177/0263276419847508>

25 Ahmed, N. (2018). Proof of Ecocide: Towards a Forensic Practice for the Proposed International Crime Against the Environment. *Archaeological and Environmental Forensic Science* 1(2), 139-147.

26 Bratton, B. (2015). *The Stack: On Software and Sovereignty*. MIT Press.

standardizaciji,²⁷ ter strategija regresivnih, nasilnih in škodljivih mehurčkov izoliranosti, kot so npr. zanikovalci covida ali neonacisti. Naslov tega besedila se torej ne navezuje le na premike v našem razumevanju planetarnega merila in nanomerila kot S, M, L ali XL. Navsezadnje gre pri zamišljenih skupnostih²⁸ za širok nabor tehnik merila, ki ustvarjajo namišljene iluzije koherentne enotnosti; nacionalne države so še vedno precej opojne halucinacije, kot v vsem nasilju, ki iz tega izhaja, razodeva pregled nekaterih evropskih, ruskih in ameriških politik.

Medtem ko nacionalne države pridejo na oblast skozi halucinacijo, merilo postane pomembno tudi kot logistika gibanja, naj gre za pretok spoznavnih kategorij ali dejanskih dobrin, simulacijo ali kroženje materiala. Dobimo tisto, česar ne vidimo: ker za druga merila nimamo vmesnika, moramo izumiti načine dostopanja do tistih meril, ki jih potrebujemo. Če je bilo Baudrillardovo pojmovanje simulacije produkt hladne vojne par excellence – kot prepričljivo trdi Ryan Bishop²⁹ –, kaj bi lahko bil njegov ekvivalent v infrastrukturni politiki našega časa, ki obsega več meril?

Načini spreminjanja merila

Merila so hkrati medijske tehnike in kolektivni imaginariji, ki delujejo kot temeljne zasnovne pasti našega časa: ko nekaj zajamemo v merilo, nad tem pridobimo nadzor. Pri estetskih, političnih, celo etičnih vprašanih našega časa gre torej za merila, v katerih obstajamo, zaznavamo in spreminjamo naša lastna (pogojujoča) merila obstoja.³⁰ Takšna merila tudi predpostavljajo dejanja in imaginarije opolnomočenja, naj bodo koristni ali škodljivi. Kakšna čarovnija po vašem mnenju poganja programsko opremo za upravljanje gromozanskih podatkovnih zbirk in s kakšnim čaranjem si ustvarimo predstavo, da vse stvari lahko merilo spreminjajo brez trenja?

27 Escobar, A. (2018). *Designs for the Pluriverse Radical Interdependence, Autonomy, and the Making of Worlds*. Duke University Press; Zielinski, S. (2006). *Deep Time of the Media: Toward an Archaeology of Hearing and Seeing by Technical Means*. MIT Press.

28 Anderson, B. (2006). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Verso.

29 Bishop, R. (ur.). (2009). *Baudrillard Now: Current Perspectives in Baudrillard Studies*. Polity.

30 Cf. Horton, 2021, p. 27.

Osebnost me zanima predvsem, kako krmariti po pokrajini spreminjajočih se fiducialnih označevalcev v simuliranih zamejenih območjih, ki se nahajajo v realnem prostoru planetarnih in medplanetarnih energij. »Spreminjanje merila« je sicer vroča tema v digitalni ekonomiji, vendar sem sam bolj usmerjen v iskanje etično-estetskega stališča.³¹ Temu bi lahko rekli *načini spreminjanja merila*, kar je referenca na knjigo in televizijsko serijo Johna Bergerja iz 70. let z naslovom *Načini gledanja* (kar je bilo kasneje nadgrajeno v *Načini strojnega gledanja*), ki deluje kot projekt, namenjen raziskovanju načinov dela, odtujevanja in vizualnosti v kontekstu velepodatkov in strojnega vida.³² Pri načinih spreminjanja merila gre za skupna vprašanja, kot so proizvodnja, distribucija, delo in politična ekologija meril. Nujno jih pogojuje presek najmanj dveh tem, natančneje kritike zmožnosti spreminjanja merila skozi stalen razvoj tega, kar Anna Tsing imenuje teoretični (in na praksi osnovani) vpogledi v nezmožnost spreminjanja merila. »Zmožnost spreminjanja merila je možna le, če elementi projekta ne izoblikujejo transformativnih odnosov, ki bi ob dodajanju drugih elementov projekt lahko spremenili.«³³ Poleg kritike je tudi ta koncept generativnega spreminjanja merila treba uporabiti nekoliko bolj progresivno kot v imaginarijih brez trenja. Z drugimi besedami, treba je ustvariti metode za *druga merila*, ki omogočijo distribucijo delovalnosti, virov in različnih časovnih dimenzij (preteklosti in prihodnosti). Takšno snovanje in preizkušanje meril lahko razumemo kot skrbno etično prakso, ki se ukvarja z našo vključenostjo v mnogotera merila sveta in je povezana s pozivom Joanne Zylinske k minimalni etiki v antropocenu. Takšna etika meril in njihovega spreminjanja se razteza med univerzalnim in umeščenim: »Kot obzorje našega raziskovanja nas torej pravzaprav lahko opominja na pristranskost naših morebitnih pripovedi ali intervencij – obenem pa tudi na umestitev mnogih konceptov in vrednot, ki smo jih ljudje razvili na raznovrstnih zamejenih zgodovinskih razsežnostih.«³⁴ Tu se Zylinska približa postčloveški etiki, kot jo

31 Guattari, F. (1995). *Chaosmosis: An Ethico-Aesthetic Paradigm* (P. Bains & J. Pefanis, prev.). Indiana University Press.

32 Azar, M., Cox, G. & Impett, L. (2021). Introduction: Ways of Machine Seeing. *AI & Soc* 36, 1093–1104. <https://doi.org/10.1007/s00146-020-01124-6>

33 Tsing, A. L. (2012). On Nonscalability: The Living World Is Not Amenable to Precision-Nested Scales. *Common Knowledge* 18(3), 507. <https://doi.org/10.1215/0961754X-1630424>

34 Zylinska, J. (2014). *Minimal Ethics for the Anthropocene*. Open Humanities Press, p. 28.

opredeli Rosi Braidotti,³⁵ ki prepozna umeščeno naših pozicij in se obenem zaveda drugih razsežnosti obstoja in drugih načinov bivanja, kar se odraža tudi v naslovu njenega članka, ki pravi, da smo v vsem tem skupaj, a si nismo enaki. Poleg tega zgodovina pozicij drugačnih in manjšinskih subjektov implicira to, kar v sodobnem kontekstu postane del politike meril, kot ta obravnava »druge, ki so manj-kot-človeški, dehumanizirani« – v preteklosti so to bili »drugi glede na spol (ženske, LGBTQ+), raso (Nevropejci, domorodci) in naravo (živali, rastline, Zemlja)«.

Načini spreminjanja merila se torej odvijajo kot zavedanje zmožnosti spreminjanja skozi branje zgodovin, katere niso že umeščene v 1 : 1 standarde, ki so bili vsiljeni mnogim telesom, in jim niti nikoli niso ustrezale.³⁶ Potemtakem je politika merila prav ta produkcija trenja in zmožnosti drugih meril, da animirajo odnose. Kot pravi Max Liboiron: »Sistemi vednosti, kot so politična ekologija, kulturna geografija in okoljska pravičnost, so le en od načinov preučevanja, kako sistemi vrednosti in vednosti animirajo odnose. Mednje spada tudi merilo.«³⁷

35 Braidotti, R. (2020). "We" Are In *This* Together, But We Are Not One and the Same. *Bioethical Inquiry* 17, 465–469. <https://doi.org/10.1007/s11673-020-10017-8>

36 Glej tudi: Rocha, J. & Snelting, F. (ur.). (2022). *Volumetric Regimes: Material Cultures of Quantified Presence*. Open humanities Press.

37 Liboiron, M. (2021). *Pollution is Colonialism*. Duke University Press.

Jussi Parikka
V SIMULACIJI JE ŠE VELIKO PROSTORA

PostScript^{UM} #45
Urednik zbirke: Janez Fakin Janša
Elektronska izdaja

Založnik: Aksioma – Zavod za sodobne umetnosti, Ljubljana
www.aksioma.org | aksioma@aksioma.org

Za založnika: Marcela Okretič

Prevod in lektoriranje: Miha Šuštar

Oblikovanje: Luka Urnek

Prelom: Sonja Grdina

Naslovna fotografija: Rosa Menkman, Decalibration Target: Start of Image Marker, posnetki iz drona, produkcija: transmediale ob podpori Stimuleringsfonds Creative Industries NL, januar 2023. Foto: Rosa Menkman
<https://beyondresolution.info/TARGET>

(c) Aksioma | Avtorske pravice besedila in slik so last avtorja | Ljubljana 2023

Angleški izvirnik: There is Plenty of Room in the Simulation

Ob podpori Ministrstva za kulturo Republike Slovenije in Mestne občine Ljubljana

Izdaja v okviru programa
Taktike & praksa #14: Merilo
aksioma.org/sl/scale

in

festivala **transmediale / a model, a map, a fiction**
2023.transmediale.de

transmediale/

To raziskavo je podprla Češka znanstvena fundacija v okviru projekta 19-26865X
»Operational Images and Visual Culture: Media Archaeological Investigations.«

Esej je nastal po naročilu Aksiome v okviru konS – Platforme za sodobno raziskovalno umetnost, ki jo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj.

